

Az SZTE Kutatóegyetemi Kiválósági Központ tudásbázisának
kiszélesítése és hosszú távú szakmai fenntarthatóságának megalapozása
a kiváló tudományos utánpótlás biztosításával”

Eötvös Loránd Kollégium Eötvös Esték 2013. 03. 19.

A Rajk-per harmadrendű
vádlottja: Lazar Brankov
Vukman Péter

TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0012 projekt

- „**Brankov**, Lazar (*1912. júl.17. Óbecse): jugoszláv (szerb) diplomata. A II. vh.-ban egy komm. partizánegység parancsnoka. 1945-től Debrecenben az ideiglenes kormány mellé delegált jugoszláv katonai misszió vezetője, majd a bp.-i nagykövetség ügyvivője volt. 1948-ban nyilatkozatban fordult szembe a jugoszláv vezetéssel, ettől kezdve menekültként élt Bp.-en, s egy Tito ellenes emigráns bizottság megszervezésével bízták meg a keleti blokk országaiban. 1949-ben letartóztatták, s a Rajk-per másodrendű [helyesen: harmadrendű] vádlottjaként életfogytiglani fegyházra ítélték. 1956. ápr.-ban szabadult, s a forr. leverését követően, 1956. nov.-ben elmenekült Magyarországról, Párizsban telepedett le, ahol nyugdíjazásáig a Nemzetközi Dokumentációs Központ munkatársa volt.”
- *Magyar Nagylexikon*, Budapest, 2001. IV. kötet 495.

- **Témaválasztásom**

- Brankov élettörténetének 1945-1956 közti szakaszának rekonstruálása
- mikrotörténeti, társadalomtörténeti vizsgálódások
- kapcsolattörténeti vizsgálódások
- egyén és történelem
- módszertani szempontok: hogyan dolgozik a jelenkorász?

- **Forrásaim**

- *Magyar Országos Levéltár*
  - külügyminisztériumi iratok (1945-1964), TÜK és Admin iratok
  - a Magyar Dolgozók Pártjának iratai
- *Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára*
  - a volt „Zárt irattár” levéltári iratai (1945-1990)
- *Magyar Távirati Iroda „könyvomas” jelentései*

Nehézségek

- a levéltári fondok rendezetlensége
- túl sok vagy túl kevés irat áll rendelkezésre?
  - ÁBTL elektronikus katalógusa: 112 dosszié
  - 1945 előtti és 1956 utáni időszakra vonatkozó iratok
  - az állambiztonsági iratok megsemmisítése
- objektivitás – szubjektivitás problematikája

Lazar Brankov

- Óbecsén (Stari Bečej) születik 1912-ben
- a család a XVI. században érkezik Dél-Szerbiából (katonák, földművesek, kereskedők)
- jómódú embereknek számítanak
- a Monarchia felbomlását követően elszegényednek
- 1931. Belgrádi Egyetem – négy félév jogi tanulmányok
- kommunista eszmével kapcsolatba kerül
- II. világháborús tevékenysége

Emigrálás

- a háttér: szovjet-jugoszláv konfliktus eszkalálódása
- Brankov saját meggyőződéséből emigrál
- később többször, egymásnak ellentmondóan nyilatkozik emigrálása körülményeiről
- a forgatókönyv Rákosi Mátyástól származik
  - Rákosi élen jár a Tito-ellenes rágalomhadjáratban
  - Péter Gábor kihallgatása, 1956. október 20.
  - Az MSZMP levele SZKP KB részére, 1962. augusztus 17.
  - Rákosi sürgeti Brankov visszaküldését, 1949. július 10.

A jugoszláv politikai emigráció magyarországi vezetője (1948-1949)

- az emigráció létszáma, társadalmi összetétele, életkörülményei
  - létszámáról eltérő adatok ismertek
    - Rákosi Mátyás titkári iratai: 221 fő – ebből 102 politikailag aktív
    - Pero Popivoda Rákosinak, 1950. január 7.: 77+14 fő
    - UDB kimutatás 1964-ben: 455 fő (teljes emigráció: 4928 fő)
  - etnikai és társadalmi összetétel
  - életkörülmények a Szalonka utcában
- az emigráció politikai tevékenysége
- Brankov személyes tevékenysége
  - beadványa az MDP Titkárságára, 1948. november 24.
  - Nyilatkozatok, beszédek – rádió, Déli Csillag, MDDSZ bajai kongresszusa

Letartóztatás

- Brankov letartóztatása: Moszkva, 1949. június 21.
- már ekkor terhelő vallomást tesz Rajk Lászlóra
- Rákosi Mátyás sürgeti hazahozatalát
- hazaérkezése után kihallgatása tovább folytatódik
- megszólal Brankov lelkiismerete
  - kihallgatási jegyzőkönyv aláírását megtagadja, 1949. július 29.
  - sikertelen szökési kísérlet, 1949. július 31.
- Brankov végleg megtörik

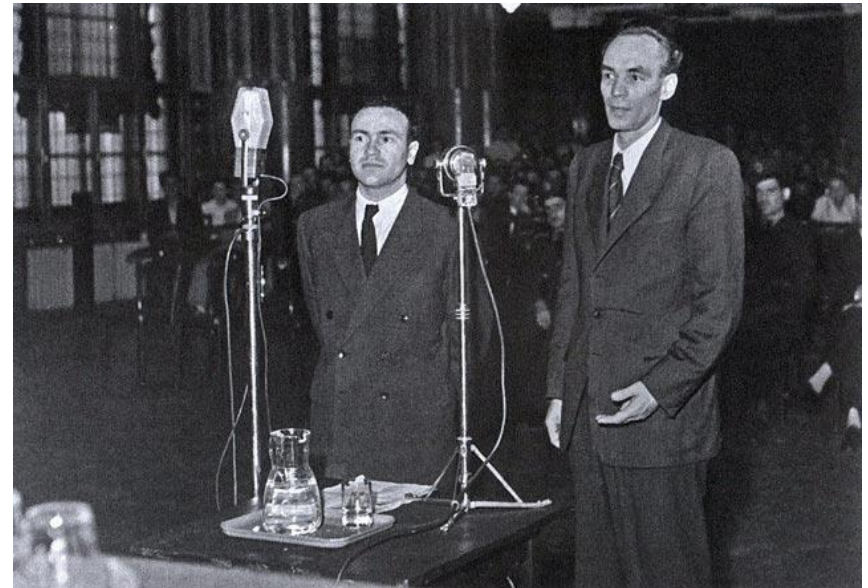

A Rajk-per

- a Rajk-per
  - 1949. szeptember 16-24.
  - „titóista” per
  - koncepciós per, kirakatper
- a Brankov elleni vádak
  - demokratikus államrend megdöntése
  - kémkedés
  - gyilkosságra történő felbujtás
- a Brankov elleni ítélet

A börtönévek SZÉCHENYI TERV

- számos esetben kihallgatják (összesen 56 nap)
  - 1949: legkevesebb 7 esetben
  - 1950: 3.; 1951: 1; 1952: 0.
  - 1953: 7.
  - 1954: 24 (június 24-október 19.); 1955: 11; 1956: 3.
  - Összesen 35 személy ügyében
- magánzárkában raboskodik, külső személyekkel nem érintkezhet, a politikai fejleményekről nem kap tájékoztatást
- rendkívül befolyásolható (jelentés, 1956. március 19.)
- állandóan olvas, nyelveket tanul
- egészségét megviseli

A szabadulás után

- az Elnöki Tanács egyéni kegyelmével szabadul 1956. április 3-án
- Győrött telepszik le, novemberben emigrál
- 1970-ben felvételét kéri a Francia Kommunista Pártba
- 1987-ben tér vissza először Magyarországra
- a perújrafelvétel kérdése
  - 1956-os jelentések: kémkedést, felbujtást elköveti
  - ET mentesíti a hátrányos jogkövetkezmények alól, 1956. szeptember 6.
  - 1962: BM nem javasolja a felülvizsgálatot – felbujtás miatt
  - 1963: BM már javasolja, a Legfőbb Ügyészség elveti
- kém volt-e Brankov?

A kutatás további lehetőségei

- Brankov 1956 utáni tevékenysége
- egyéb forráscsoportok beemelése
  - sajtó
  - Magyar Rádió hangarchívuma
  - a Politikatörténeti Levéltár iratai
- jugoszláv levéltári források beemelése
- A kutatás kiterjesztése a jugoszláv politikai emigráció egészére

Köszönöm a figyelmet!

Vukman Péter

Tudományos munkatárs

SZTE BTK Történeti Intézet

Újkori Egyetemes Történeti és Mediterrán Tanulmányok
Tanszék

Az előadás a TÁMOP 4.2.2/B-10/1-2010-2012 projekt részeként valósult meg.

